

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 5. Utrùm ignorantia excuset à pœna quam lex imponit vel jubet imponit, aut propter actum quem prohibet, aut propter omissionem actus quem præcipit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83614)

talis, ut moderationem humanam excedere videatur, quod reus ipse teneatur ad illam exequendam, sive ante, sive post sententiam declaratoriam criminis; & aliunde additioni huius vocis, ipso facto, quæ in lege facta est à legislatore, sufficit, quod condemnatio possit retrahi, & retrahatur usque ad diem commissi criminis, quod gravissimum est.

RESPONSIO IV.

Reus damnatus ad pœnam corporalem, quæ sit contra vitam, vel integritatem, ut mors & mutilatio, vel gravem dolorem & ignominiam afferat, ut acerba & publica ac ignominiosa flagellatio, non obligatur in conscientia ad eam exequendam, sed iudex per ministros suos debet illam exequi.

Prob. Nam in pœnis huiusmodi, nimis acerbum & inhumanum est, quod idem sit agens & patiens. Reus tamen ad pœnam corporalem, putà ad pœnam mortis damnatus, tenetur aliquas actiones exercere, quæ non sunt nimis acerbæ, & convenienter ab eo possunt exerceri ad juvandam executionem, per iustitiæ ministros faciendam, ut sunt v. gr. ambulare, patibulum ascendere, &c. Unde actiones illas præcipere potest iudex, & reipsa præcipere per sententiam suam censendus est.

RESPONSIO V.

Reus damnatus ad pœnam corporalem, quæ in corpore, vel per corpus exerceri potest sine nimia acerbitate, ut sunt exilium, detentio in carcere non valde incommodo, moderata & honesta flagellatio, ad illam exequendam obligatur in conscientia.

Prob. Nam sententia iudicis condemnatoria, vel saltem lex post illam sententiam obligat in conscientia ad exequendam pœnam corporalem, quando pœna illa, ut per ipsum reum exequenda, non involvit iniustitiam, vel inhumanitatem, ut fert communis hominum sensus. Atqui talis est pœna corporalis, de qua loquimur, & pater in exemplis allatis. Ergo, &c. Nisi tamen sententiæ iudicis verba non actionem, sed solum passionem respectu rei significant: tunc enim reus non obligatur in conscientia ad agendum, sed solum ad patiendum, & non resistendum.

RESPONSIO VI.

Reus damnatus ad solvendam aliquam pecuniæ summam, si ordinaria est & moderata, obligatur in conscientia ad huius pœnæ executionem.

Prob. Quia talis pœna, ut ab ipso reo post sententiam condemnatoriam exequenda, nec iniustitiam involvit, nec nimiam habet difficultatem; cum, ut supponitur, sit moderata & ordinaria. Porro si reus post sententiam condemnatoriam moriatur ante solutam pecuniæ, quam solvere tenebatur in conscientia, ad eam solvendam tenetur hæres: succedit enim in eodem onere. Cum autem iura dicunt pœnam non transire ad hæredem, loquuntur vel de pœna corporali, vel de pœna quæ nondum fuit debita, vivente reo: tunc enim nequidem pœna pecuniaria transit ad hæredem, juxta hanc regulam: Morte finiuntur delicta quoad humanum forum.

ARTICULUS V.

Utrum ignorantia excuset à pœna quam lex imponit vel jubet imponi, aut propter actum quem prohibet, aut propter omissionem actus quem præcipit.

RESPONSIO I.

Omnis ignorantia, quæ excusat legis transgressionem, ne sit culpabilis, excusat etiam pœnam in utroque foro.

Prob. Nam hic agitur de lege pœnali mixta, quæ

præcipit vel prohibet aliquem actum, & transgresso-ribus pœnam imponit, vel jubet imponi. Ergo hic agitur de pœna propriè dicta, quæ supponit culpam, seu transgressionem culpabilem legis, obligantis in conscientia ad aliquem actum, vel omissionem ejus. Ergo pœnam, de qua hic agitur, non incurrit, qui culpam non admittit, hoc est, qui legem non transgreditur culpabiliter. Ergo si propter aliquam ignorantiam non transgreditur culpabiliter legem, propter eandem ignorantiam non incurrit pœnam.

Hinc, quia omnis ignorantia inculpabilis excusat legis transgressionem, ne culpabilis sit; qui ex inculpabili ignorantia legem transgreditur, non obligatur in conscientia ad pœnam exequendam, etiam si lex pœnam imponat ipso facto, & ante omnem declarationem: quod si condemnatur à iudice, quia deficit in probationibus, modò certus sit de sua inculpabili ignorantia, potest licitè pœnam vitare, modò id fiat sine publica resistencia & scandalo.

Obj. 1. Ignorantia excusans culpam, non excusat pœnam irregularitatis, & aliarum similium inhabilitatum. Ergo, &c. *Resp.* dist. ant. Non excusat pœnam irregularitatis, quando irregularitas non imponitur sub ratione pœnæ propriè & strictè dictæ, seu quando non imponitur propter culpam, sed propter aliquam indecentiam, C. ant. tunc enim irregularitas non præsupponit culpam aliquam, sed tantum factum aliquod, quod cum non impediatur ignorantia, non potest impedire irregularitatem. Non excusat pœnam irregularitatis, quando irregularitas imponitur sub ratione pœnæ propriè & strictè dictæ. N. ant. tunc enim irregularitas supponit culpam, quam impediendo, ignorantia impedit irregularitatem.

Obj. 2. Aliquando incurritur pœna propter factum alienum, non obstante ignorantia illius qui pœnam sustinet, ut constat in simonia: nam si quis det pecuniam alteri, ut det beneficium tertio, licet tertius hoc inculpabiliter ignoret, tamen irritatur ejus electio, & fit inhabilis ad habendum illud beneficium. Ergo, &c. *Resp.* neg. conseq. Nam in casu proposito, electionis irritatio & inhabilitas ad beneficium, quam incurrit tertius, respectu illius non habet rationem pœnæ propriè & strictè dictæ, sed solum alicujus incommodi, quod patienter tolerandum est propter bonum commune, propter quod imponitur. Ex eo autem sequitur tantum, quod ignorantia excusans culpam, non excuset pœnam impropriè dictam: quod non negamus, & verum est; quia pœna impropriè dicta est onus seu incommodum quoddam, quod culpam non præsupponit in eo qui illud incurrit, & ita incurri potest ab aliquo, sine aliqua ipsius culpa propter culpabile factum alterius, vel etiam proprium inculpabile, aut inculpabile illius omissionem.

Obj. 3. Si quis ponat actum aliquem, prohibitum non tantum lege humana, sed etiam divina, sciens, aut saltem non nisi culpabiliter ignorans esse lege divina prohibitum, non excusatur à pœna quam imponit lex humana, quamvis legem humanam ignoret inculpabiliter. Ergo, &c.

Resp. ant. Regulariter loquendo, verum esse, quia regulariter loquendo, lex humana pœnalis prohibens aliquem actum lege divina prohibitum, pœnam apponendo, non solum suam, sed etiam legis divinæ transgressionem culpabilem punire intendit, & aliunde ad pœnam aliquam incurrendam non requiritur ex natura rei, ac proinde necessarium non est ut sciatur, vel non nisi culpabiliter ignoretur impositam esse transgressoribus. Hinc qui non ignorat inculpabiliter rebaptizationem esse lege divina prohibitam, & rebaptizat, incurrit pœnam irregularitatis rebaptizantibus impositam à lege ecclesiastica, rebaptizationem sub hac pœna prohibente; quantumcumque inculpabiliter ignoret hanc legem, & pœnam irregularitatis ab ea transgressoribus impositam.

Dixi autem, regulariter loquendo; quia pœnæ quæ non incuruntur sine contumacia, non incuruntur ab inculpabiliter ignorante leges quibus imponuntur: ut enim delinquens censetur contumax, requiri-

requiritur ut sciat, aut saltem nonnisi culpabiliter ignoret, actum quem ponit vel omittit, prohibitum vel præceptum esse ea lege humana, quæ transgressionibus talem pœnam imponit. Hinc censuræ ecclesiasticæ non incurruntur ab eo, qui inculpabiliter ignorat legem ecclesiasticam, per quam imponitur, quia in delinquente contumaciam requirunt, juxta communem Doctorum sententiam.

RESPONSIO II.

Quando ignorantia legis non excusat transgressionem ejus, ne sit graviter culpabilis, non excusat à reatu pœnæ, quæ propter gravem illam legis transgressionem imposita est, modò lex non addat verbum, quod scientiam & dolum requirat.

Prob. Ignorantia quæ non tollit causam pœnæ, non tollit pœnam: nam manente causa, manet effectus. Sed ignorantia quæ non impedit gravem culpam, propter quam pœna imposita est, non tollit causam pœnæ, ut per se patet. Ergo non tollit pœnam. Hinc 1. ignorantia affectata nunquam excusat à pœna, quia nunquam excusat à culpa gravi, propter quam pœna imposita est. Hinc 2. ignorantia non affectata quandoque excusat à pœna, quandoque non, quia quandoque excusat à culpa gravi, propter quam pœna imposita est, quandoque non excusat: excusat enim à culpa gravi, quando leviter culpabilis est, utpotè orta ex negligentia levi; non excusat, quando graviter culpabilis est, utpotè orta ex negligentia gravi.

Dixi 1. à pœna, quæ propter gravem legis transgressionem imposita est: nam fieri potest, ut ignorantia, quæ non excusat à gravi culpa, excuset tamen à pœna, quia nimirum excusat ab aliqua speciali malitia, quam lex intendit punire. Sic v. gr. accedens ad non suam, quam quidem scit non esse suam, sed inculpabiliter ignorat esse conjugatam, quamvis mortaliter peccet, non incurrat pœnas laticæ contra adulteros, quia per inculpabilem ignorantiam excusatur à speciali illa peccati gravitate, quam lex contra adulteros lata, punire intendit, & ita per inculpabilem ignorantiam causa pœnæ tollitur.

Dixi 2. Modò lex non addat verbum, quod scientiam & dolum requirat: nam aliquæ leges addunt verbum, scienter, vel, præsumpserit, vel, qui temerè hoc fecerit, aut aliud æquivalens, quod, ut loquuntur Juristæ, requirit dolum. Tunc autem ignorantia graviter culpabilis, non quidem affectata, sed supina, licet non excuset à gravi transgressionem legis, & ita non excuset à gravi culpa, excusat tamen à pœna, quia lex addens hoc verbum, scienter, aut aliud æquivalens, significat se nolle, ut pœna quam imponit, incurratur à transgressore, nisi transgressio habeat talem circumstantiam, nempe quod fiat ex certa scientia, quam circumstantiam excludit ignorantia, quamvis graviter culpabilis, modò sit supina, non affectata: nam affectata, in æstimatione morali, æquivalet certæ scientiæ.

Obj. Ignorantia in jure æquiparatur scientiæ. *R. 1.* Ignorantiam affectatam in jure æquiparari scientiæ, & dolo, quia includit scientiam periculi; tum quia sufficit ad temeritatem, præsumptionem, & directam intentionem faciendi id quod à lege prohibitum est; tum denique quia legem & legislatorem contemnit.

Resp. 2. Similiter ignorantiam supinam in jure æquiparari scientiæ & dolo in duplici casu. 1. Quando damnum aliquod alterius subsecutum est. Sic v. grat. qui officium suum exercet cum ignorantia supina, perinde obligatur in conscientia ad reparanda damna inde secuta, ac si ea ex certa scientia intulisset. 2. Quando per legem pœna imponitur simpliciter, & sine additione verborum scientiam & dolum requirentium: tunc enim pœna imponitur præcisè propter gravem legis transgressionem. Unde cum ignorantia supina non excuset à gravi legis transgressionem, non potest excusare à debito pœnæ.

RESPONSIO III.

Quando ignorantia excusat transgressionem legis, ne sit culpa gravis, licet non excuset ne sit venialis culpa, excusat tamen à pœna gravi per legem imposita.

Prob. Nam gravis pœna non imponitur, nisi propter gravem culpam. Ergo ubi non est culpa gravis, gravis pœna locum habere non potest. Ergo hoc ipso quod ignorantia excuset à gravi culpa, excusat quoque à gravi pœna. Dico autem, gravi pœna: nam si pœna quam imponit lex, sit levis, & talis, ut in levem culpam cadere possit, tunc ignorantia, cum, ut supponitur, non excuset à culpa levi, non excusat à pœna, & servanda sunt verba legis, & per pœnam appositam velle etiam levem culpam punire, censenda est.

RESPONSIO IV.

Inculpabilis ignorantia solius pœnæ præcisè non excusat ab ejus reatu.

Prob. Nam inculpabilis ignorantia solius pœnæ non excusat transgressionem legis, ne sit graviter culpabilis: potest enim cum inculpabili ignorantia solius pœnæ cognosci, aut nonnisi culpabiliter ignorari gravis obligatio legis, quia sicut ad hoc, ut lex graviter obliget in conscientia, & se graviter obligare sufficienter significet, non requiritur ut pœnam apponat, ita, nec ad hoc, ut delinquens cognoscat, aut nonnisi culpabiliter ignoret gravem obligationem legis quam transgreditur, requiritur ut cognoscat, aut nonnisi culpabiliter ignoret pœnam appositam. Ergo, &c.

Obj. 1. Pœna nullo modo voluntaria est ei, qui transgreditur legem cum inculpabili ignorantia pœnæ per legem appositæ. Ergo excusatur à pœna per legem appositam. *Resp. neg. confeq.* Ut quis enim transgrediendo legem, incurrat pœnam lege impositam, necesse non est ut hæc pœna sit ei voluntaria: imò potius oportet pœnam esse involuntariam, quam voluntariam, & ad incurrendam illam, omnino sufficit quod delinquens ea dignus sit, ponendo causam, propter quam imposita est, sive impositam esse sciat, sive non sciat. Hinc Deus pœna æterna puniet infideles propter peccata mortalia, quamvis etiam inculpabiliter ignorent talem pœnam peccatis mortalibus deberi. Hinc etiam homines reis insignunt pœnam, putà mortis furiis, etiam si ignoraverint futurum suspendii supplicio mulctari.

Obj. 2. Saltem inculpabilis ignorantia solius pœnæ excusat ab illa, quando non incurritur absque contumacia, & ita qui legem ecclesiasticam transgreditur cum inculpabili ignorantia solius censuræ transgressionibus per legem impositæ, excusatur ab incurrenda censura, putà excommunicatione, cum nulla censura ecclesiastica incurratur sine contumacia.

Resp. neg. Nam verum quidem est, nullam censuram ecclesiasticam incurrere absque contumacia: at male supponitur ad contumaciam requiri, ut qui legem ecclesiasticam transgreditur, sciat, aut saltem nonnisi culpabiliter ignoret censuram à lege appositam. Ad hoc enim ut quis censeatur contumax aliquid faciendo, vel omitendo, quod lege ecclesiastica graviter prohibitum vel præceptum est, requiritur tantum, ut sciat vel scire possit & debeat, hoc reipsa graviter prohibitum vel præceptum esse lege ecclesiastica.

At inquit. Quid, si id quod lege ecclesiastica graviter prohibetur vel præcipitur sub pœna censuræ ipso facto incurrendæ, sit etiam graviter prohibitum, vel præceptum lege divina, & delinquens sciat legem divinam, ecclesiasticam verò inculpabiliter ignoret? *Resp.* In casu proposito delinquentem peccare graviter, nec tamen censuram incurrere, quia non est contumax contra legem ecclesiasticam. Non est autem contumax, quia legem ecclesiasticam, quam etiam transgreditur, ignorat inculpabiliter, proindeque nec eam scit, nec scire potest, vel si potest, non debet.

debet. Cum ergo contra solam legem divinam peccet imputabiliter, peccat contra legem ecclesiasticam sine contumacia, sine qua tamen censura per leges ecclesiasticas imponitur, non incurritur.

Dices. Censura ecclesiastica est poena valde dura. Ergo non debet incurri, nisi propter absolutam contumaciam. Atqui delinquens non censetur absolute contumax, si inculpabiliter ignoret censuram impositam à lege ecclesiastica, quam etiam graviter transgreditur, & quam proinde cognoscit, vel nonnisi culpabiliter ignorat. Ergo ad incurrendam censuram lege ecclesiastica impositam, non sufficit in delinquente scientia, vel ignorantia culpabilis legis, sed etiam requiritur scientia, vel saltem culpabilis ignorantia ipsiusmet censuræ.

Resp. neg. subst. Nam contumacia contra legem, nihil aliud est quam formalis inobedientia contra legem; & consequenter absoluta & perfecta contumacia contra legem, nihil aliud est quam formalis inobedientia contra legem aliquid graviter prohibentem vel præcipientem, sive transgressoribus imponat poenam aliquam, sive non imponat. Ad hoc autem ut aliquis sit formaliter inobediens legi aliquid graviter prohibenti vel præcipienti, sufficit, quod ponat vel omitat aliquem actum, sciens, aut saltem nonnisi culpabiliter ignorans illum esse lege graviter prohibitum, vel præceptum. Ergo ut aliquis sit perfecte contumax contra legem, sufficit, quod ponat vel omitat aliquem actum, quem lege graviter prohibitum vel præceptum esse scit, vel saltem non ignorat nisi culpabiliter, supple semper, ignorantia vel affectata, vel saltem supina, qua scilicet ignorat ex gravi negligentia, id quod scire tenetur.

Dices. Nemo excommunicari potest ipso facto per legem, quin ab ea præmonitus fuerit cum excommunicationis interminatione. Atqui transgrediens legem ecclesiasticam cum inculpabili ignorantia excommunicationis ipso facto imponitur per illam, quantumvis sciat actum quem ponit vel omitit, ab illa prohibitum vel præceptum esse, non fuit ab illa præmonitus cum excommunicationis interminatione. Ergo, &c.

Resp. neg. maj. Et dico quod delinquens per legem, aliquid graviter prohibentem vel præcipientem sub poena excommunicationis ipso facto incurrendæ, sufficienter ad hoc, ut delinquendo censetur perfecte contumax, præmonitus fuerit, hoc ipso præcisè quod scivit, aut ignoravit ignorantia graviter culpabili, actum lege graviter prohibitum vel præceptum esse, & consequenter quod sufficienter præmonitus fuerit, ad incurrendam ipso facto excommunicationem propter gravem legis transgressionem.

Dices. Censuræ feruntur & ipso facto imponuntur ad puniendum contemptum legum ecclesiasticarum. Ergo non incurritur ipso facto, nisi ab iis qui aut sciunt, aut nonnisi ignorantia affectata vel supina ignorant illas ipso facto impositas esse transgressoribus. *Resp. neg. conseq.* Nam poenæ purè vindictivæ feruntur etiam, & ipso facto imponuntur ad puniendum contemptum legum ecclesiasticarum, & tamen incurritur ipso facto ab iis qui imputabiliter leges ecclesiasticas, à quibus ipso facto poenæ illæ imponuntur, violant, sive culpabiliter, sive inculpabiliter ignorent poenas illas esse ipso facto impositas. Ergo, &c.

Dices. Censuræ sunt poenæ medicinales. Ergo ea intentione imponuntur ipso facto per legem ecclesiasticam, ut ipso facto incurrantur ab iis tantum, qui legem transgrediuntur cum scientia, aut ignorantia vel affectata, vel supina censurarum illarum. *Resp. neg.* Itaque, quia censuræ sunt poenæ medicinales, ea intentione feruntur, non solum ut cognita deterreat à violatione legis, sed etiam, ut ii qui illas, legem culpabiliter transgrediendo, ipso facto incurrant etiam ignorantes, illis ad resarcienda damna & scandala, & ad resipiscendum inducantur, postquam se illas incurrisse receiverint. Facta autem commendatione, statim debent tolli.

Dices. C. Ut animarum periculis, de constitut. in 6. generatim dicitur ignorantes probabiliter non teneri sententis per statuta Ordinariorum prolatis. Ergo omnino generatim intelligendum videtur, tam de ignorantibus sententias solas, seu censuras per statuta latis, ut eas non incurrant, quam de ignorantibus statuta ipsa, ut illis non obligentur. Nam hæc decisio animabus favorabilis est; cum facta sit, ut vitentur earum pericula, adeoque late extendenda est, quantum patitur verborum proprietas: favores enim ampliandi sunt, ut dicitur reg. 15. de reg. in 6. Hanc autem verborum ampliationem non solum patitur, sed etiam videtur requirere proprietas verborum.

Resp. Esto conseq. Adhuc saltem graviter delinquentes contra leges Pontificias, ipso facto incurunt censuras legibus illis ipso facto impositas, quantumvis impositas esse probabiliter ignorent. Quod enim hic singulare statuitur pro statutis Ordinariis, extendi nec debet, nec potest ad statuta Pontificia, quia Pontifex non est Ordinarius, sed supremus & universalis pastor. Imò ex hoc quod hic statuitur ne censuræ, statutis Ordinariis prolatis, ipso facto incurrantur ab iis qui illas probabiliter ignorant, inferitur non solum, quod antea censuras statutis Ordinariis prolatis, ipso facto incuriebant etiam ii qui illas probabiliter ignorabant, sed etiam quod nunc censuræ ipso facto latis à legibus pontificiis, ipso facto incurrant, qui contra leges illas graviter peccant, sive latis ab illis ipso facto censuras sciant, sive non. Nam exceptio firmat regulam, ut vulgò dicitur. Ex his autem sequitur tantum, assertionem nostram propter Caput citatum pati exceptionem in censuris ipso facto per statuta Ordinariis prolatis.

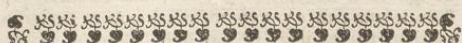
Porro pro adversariorum sententia nihil efficitur ex eo quod ratio, qua in dicto cap. motus est Pontifex, nempe ut animarum periculis obviatur, extendi posse videatur etiam ad statuta pontificia; nam quod nobis sufficit, re ipsa non extenditur à Pontifice, & potuit Pontifex ea specialiter moveri ad statuendum potius de censuris per statuta Ordinariis ipso facto prolatis, quam de censuris ipso facto prolatis per statuta Pontificia, ne incurrantur nisi ab iis qui eas sciunt, aut non ignorant nisi ignorantia crassa, vel supina, ut loquitur Pontifex: neque ad id defuerunt rationabiles causæ, puta ne per statuta particularia Ordinariis, statutis communibus superaddita, nimium graventur fideles, & legum multiplicatione crescat animarum periculum.

Addi potest Pontificem nolle ut censuris per statuta Ordinariis latis, in foro interno ligentur ii qui statuta illa violant cum illorum ignorantia, modo hæc ignorantia non sit crassa, vel supina, per ignorantiam crassam vel supinam intelligendo non quamlibet ignorantiam etiam gravem, utpotè ortam ex gravi negligentia, & sufficiente ad peccatum mortale, sed ignorantiam gravissimam ortam ex gravissima negligentia, qualis est ea propter quam ab aliquo ignorantur ea quæ ab omnibus saltem regulariter sciuntur: cum tamen ad incurrendas ipso facto censuras, legibus Pontificiis ipso facto latis, sufficiat legum illarum transgressio facta ex qualibet ignorantia illarum graviter culpabili, & sufficiente ad peccatum mortale, sicut ante præiens Pontificis decretum; talis etiam transgressio statutorum particularium Ordinariis sufficiebat ad incurrendas ipso facto censuras, latis ipso facto per illa statuta; at nunc sufficere non potest, ita in dicto Cap. statuente Pontifice, ut animarum periculis obviatur.

Dices denique. Cognitio censuræ, per legem ecclesiasticam ipso facto impositæ, necessaria est ad cognoscendam gravem legis obligationem, quam tamen qui non cognoscit, nisi illam ignorantia graviter culpabili ignoret, censuram ipso facto impositam incurtere non potest. Ergo qui legem ecclesiasticam transgreditur, non incurrit censuram, nisi illam cognoscit, aut ignoret illam ignorantia graviter culpabili.

Resp.

Resp. neg. ant. Nam gravis obligatio in conscientia, quam lex intendit imponere, sufficienter cognosci potest vel ex verbis legis, vel ex materia, vel ex aliis circumstantiis.

DISPUTATIO VIII.

De Lege irritante.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum dari possint leges irritantes, & an sint penales.

RESPONSIO I.

Dari possunt leges humanae irritantes, *Prob.* Valer ab actu ad potentiam. Atqui in utroque iure civili & canonico, dantur leges irritantes, seu requirientes in multis contractibus certas condiciones, sine quibus, vi legum illarum, invalidi sunt quoad morales effectus, qui per illos fieri possunt, & re ipsa fierent, si validi essent.

Ratio à priori est, quia 1. Potestas irritandi contractus non est contraria juri naturali. 2. Ad bonum commune, & rectam gubernationem requiritur, cum sine tali potestate, fraudes aliaeque gravia incommoda, & reipublicae multum nociva, impediri saepe nequeant. Sed pro sequentibus propositionibus.

Nota. Legislator potest aliquem actum irritare dupliciter, directè scilicet & indirectè. Irritat indirectè, cum aliquid per legem primariò constituit, & ita consequenter tantum prohibet & irritat. Talis est lex dans formam actui, & consequenter irritans talem actum factum sine tali forma, ut lex requirens ad valorem testamenti certum numerum testium. Legislator irritat directè, quando per legem prohibet aliquem actum cum verbis sufficientibus ad irritandum. Talis est lex prohibens matrimonium Religiosi professi, aut Clerici in sacris constituti. Hujusmodi autem prohibitio cum irritatione conjuncta, fieri potest ob finem triplicem. 1. Propter bonum commune, quia scilicet ad cultum divinum, vel religionis decetiam, cui provideri bonum commune postulat, ita expedit. 2. In favorem aliquarum personarum, puta ut earum fragilitati subveniatur. 3. In odium personarum, seu actionis ejus.

Porro actus irritatio separari non potest ab inhabilitate personarum; & quoties legislator irritat aliquem actum, sive directè, sive indirectè, toties inhabilitat personam: quoties enim aliquem actum irritat, toties reddit voluntatem subditi inefficacem & impotentem ad aliquid, nempe ad contrahendum, vel ad acquiendum, aut transferendum dominium, &c. quæ voluntatis subditi inefficacia & impotentia est persona inhabilitas. Hinc efficitur personas aliquando inhabilitari simpliciter ad aliquem actum in specie, quando aliquis actus in specie simpliciter irritatur, ut patet in lege irritante matrimonium clerici in sacris constituti; aliquando inhabilitari respectivè tantum, quando actus irritatur tantum respectivè ad tales personas, v. gr. ut patet in lege irritante matrimonium inter consanguineos intra quartum gradum; aliquando denique inhabilitari ad aliquem actum tali modo faciendum, quando irritatur actus tali modo factus, ut patet in lege irritante matrimonia clandestina.

RESPONSIO II.

Lex irritans actum indirectè tantum, & consequenter ad institutionem formæ servandæ in contractu, non est penalis.

Prob. Lex enim hoc modo irritans aliquem actum, nullam supponit culpam, sive propriè, sive latè dictam, propter quam actum irritet; & neminem intendit punire, sed solum providere bono communi,

instituyendo formam actui quasi substantialem, & sine qua proinde valere non possit actus ad præstandos effectus morales, qui per illum intenduntur. Lex igitur hoc modo irritans aliquem actum, moralis est, non penalis.

RESPONSIO III.

Lex prohibens actum, & irritans illum intuitu boni communis, vel privatorum, quod in bonum commune aliquo modo redundat, non est penalis.

Prob. Quia talis lex actus irritationem neque intendit in odium personarum, neque in vindictam culpæ propriè dictæ, neque tanquam onus vel incommodum, quod imponat omittenti vel ponenti aliquem actum, quem fieri vel non fieri exigit, licet sine absoluto præcepto illum faciendi vel non faciendi. Quod si hujusmodi irrationes aliquando cedant in detrimentum alicujus personarum, hoc est præter intentionem legislatoris, qui tale detrimentum non intendit, & multò minus intendit ut puniat.

RESPONSIO IV.

Lex prohibens & irritans actum in odium personarum, seu in vindictam culpæ propriè dictæ, etiam qua irritans, penalis est.

Prob. Lex enim irritans, etiam quæ irritans, penalis est, quando intendit irritationem sub ratione pænæ, ut patet ex terminis. Atqui lex prohibens & irritans actum in odium personarum, seu in vindictam alicujus culpæ, intendit irritationem sub ratione pænæ, quod convenientissimè facere potest. Nam irritatio est magnum incommodum, & saepe valde accommodatum delicto vindicando. Ergo, &c.

ARTICULUS II.

Utrum, quando, & ad quid obligent leges irritantes.

RESPONSIO I.

Lex dans formam actui, & ita indirectè & consequenter tantum irritans ipsosactum actum carentem tali forma, non obligat quidem ad exercitium actus, sed obligare potest ad non exercendum actum sine tali forma; & re ipsa ita obligat, quando vel se obligare velle significat sufficienter, vel id materia legis ex natura sua postulat.

Prob. 1. pars. Quia talis lex nullum actum absolute præcipit. Sic lex dans formam matrimonio, vel testamento, non præcipit ut matrimonium contrahatur, aut condatur testamentum. Ergo, &c.

Prob. 2. pars. Potestas enim obligandi in conscientia ad non faciendum actum sine tali forma, non est injusta, & pertinere potest ad convenientem & utilem reipublicæ administrationem. Ergo negari non potest legislatori, lege sua danti formam actui propter bonum commune, aut propter aliud bonum, in bonum commune aliquo modo redundans. Ergo revera obligat, si satis exprimit se velle obligare; in quo non est difficultas. Ergo etiam si non exprimat se velle obligare, adhuc obligat, si materia circa quam versatur lex, hoc est, si actus cui lex dat formam, talis sit ex natura sua, ut inhonestum sit velle illum facere, quando non potest fieri validè: tunc enim lex dans formam actui, sine qua validè fieri non potest, censenda est velle obligare in conscientia ad non faciendum illum sine tali forma. Sic v. gr. lex dans formam matrimonio, hoc ipso censenda est graviter obligare in conscientia ad non contrahendum matrimonium sine tali forma, quia matrimonium contractum sine tali forma, invalidum est, & est inhonestum velle contrahere matrimonium invalidum. Ex his manet probata pars tertia responsionis.